

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Pillantás a világba

A CHILEI
AGRÁRVISZONYOKRÓL.

PAINEMAL, EUSEBIO

Az utóbbi évek tragikus eseményei mély együttérzést és egyúttal növekvő érdeklődést váltottak ki Magyarországon a chilei nép iránt. A jelentősen eltérő körülmények miatt azonban számos chilei probléma a magyarok számára nehezen áttekinthető. Különösen jelentős sajátosságok tapasztalhatók az agrárfejlődésben.

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE

Az ország hosszúsága (4200 km) miatt az éghajlati különbségtől jelentős mértékben függenek a különféle gazdálkodási módszerek, az öntözött földek és a növényzet: ennek következtében változik a nagybirtok nagyságának meghatározási kritériuma.

Az északi részen az igen jövedelmező kultúrnövények vannak túlsúlyban, mint például: exportra termelt szőlő, nemes borok és likőröknek való szőlő, gyümölcs stb. Ezeket oázis jellegű völgyekben, termékeny és öntözött földeken termelik. Itt az átlagos birtok nagysága 10 hektár körüli. Az öntözetlen földeken a csapadékhiány miatt nincs mezőgazdasági termelés.

A központi völgyben Santiagótól délre a Bio-Bio folyóig, az öntözetlen területen az Andok hegyláncához közeledve, főleg gabonaféléket termelnek, nagyon alacsony terméshozamokkal. Itt az 500 hektárnál nagyobb területű földbirtokokat latifundiumnak tekintik. Átlagos területük 5513 hektár. A völgy öntözött területein ipari növényeket, kukoricát, gyümölcsöt termelnek, ahol a 80 hektáron felüli birtokokat tekintik latifundiumnak.

Délen a Bio-Bio folyótól Chiloe szigetéig főleg gabonaféléket termelnek és extenzív állattenyésztés a jellemző. Itt a völgyekben 100 hektáron felüli latifundiumokat találunk, és ahogy közeledünk az Andok hegyláncához, a latifundiumok mérete 2000 hektár fölé emelkedik.

A Tüzföldön főleg a juhtenyésztés, kisebb mértékben a szarvasmarha-tenyésztés a jellemző, ahol egy-egy társaság tulajdonában 200 ezer hektár terület van.

A FŐBB BIRTOKTÍPUSOK

Mezőgazdasági magántulajdon. Általában az encomiendából vagy közvetlen juttatásból származik és tulajdonosi címre jogosít. Ide kell sorolnunk az állami földjuttatás során földet kapott tulajdonosokat is, akiknek a földje magántulajdonnak tekinthető.

Allami mezőgazdasági tulajdon. E területeket jelenleg a különböző állami és félállami intézmények felügyelete alatt hasznosítják. 1963-ban ez a terület összesen 14,3 millió hektár volt.

Mezőgazdasági tőkés részvénytársaságok földbirtoka. Ez az új tulajdonforma, pontosabban a földkoncentráció új megnyilvánulási formája.

1955-től 1965-ig az 500 hektár fölötti birtokok területe két millió hektárral növekedett, miközben a birtokok száma csak kisebb mértékben emelkedett. Különösen jelentős az 5000 hektárt meghaladó latifundiumok szaporodása.

A NAGYBIRTOKOK DOLGOZÓI

A nagybirtokokon dolgozók több csoportba oszthatók:

a) *A kommenciós cselédek* olyan mezőgazdasági dolgozók, akik egész évre elkötelezik magukat munkára és vállalják további munkaezők toborzását (esetleg saját családjukból is) készpénzért és természetbeni jutatásért. Ily módon egyrészt vállalkozóként, másrészt munkásként dolgoznak. Fizetésük két részből áll: munkabérből, amely egy minimális összeget tesz ki és természetbeni járandóságból, amely sokféle lehet, például:

– *fogyasztási és használati járandóság*. Ide tartozik a ház, a tűzifa és a napi fogyasztású élelmiszerek (tej, hüvelyesek, kenyér stb.),

– *termelési járandóság*. Ez lehet egy hektárnyi szántóterület a gazdaságban, a ház mellett körülbelül 0,1 hektár kert, legeltetési jog körülbelül 10 állat számára stb.

Fontos hangsúlyozni, hogy a kommenciós cselédek mindig a birtokon, tanyán élnek, de a ház nem az övék, hanem a birtokosoké. A kommenciós cselédségben állandó átrétegződés folyik, egy részük kis- vagy törpebirtokossá válik (egy felmérés alapján megfigyelték, hogy ezek körülbelül 10%-ot tesznek ki), többségükben pedig napszámosná vagy vándormunkásokká lesznek.

Annak ellenére, hogy a kommenciósok viszonylag jelentős termelési járandóságot kapnak, a nagy távolságok miatt nem képesek azt hasznosítani, mert nem tudnak közvetlen kapcsolatot teremteni a piaccal.

b) A nagybirtokon dolgozók másik nagy csoportját képezik a „*lekötelezettek*”. Ez olyan munkaező-kategória, amely helyettesíti a kommenciós cselédet, ha az függetleníti magát a nagybirtokostól és kistulajdonossá válik.

c) A harmadik csoportba tartoznak az „*önkéntesek*”, az idénybérmunkások, a szerződés nélküli dolgozók. Általában a kommenciós családjából származnak.

d) Végül megemlítendőek a *kivülről toborzott napszámosok*. Ezek törpebirtokosok vagy vándorló mezőgazdasági munkások, esetleg a város peremén élő munkások.

Az utolsó három kategóriába alkalmi mezőgazdasági munkások vagy agrárproletárok tartoznak, akik 1955-ben az összes 100 hektárnál nagyobb birtok 70%-án dolgoztak.

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS JELLEMZŐI

Ismeretes, hogy a latifundium extenzív mezőgazdasági művelést folytat és elhanyagolja a meglévő potenciális lehetőségeket. Chilében a latifundiumok területének 65,4%-a a szántóföld (78%-a öntözhető terület), de a birtokosok földjüknek csak 36,4%-át használják fel különböző kultúrnyvények termelésére. A terület nagyobb része (64,5%) kihasználatlan marad, pontosabban 12% parlagon hever, a többi pedig legelő.

Ha csak a 100 darabnál több szarvasmarhával rendelkező birtokokat tekintjük latifundiumoknak, akkor az tűnik ki, hogy mindössze 5300 gazdaság, vagyis a gazdaságok 3,3%-a (amelyek Chile déli részén és a Tűzföldön helyezkednek el) 1,6 millió szarvasmarhát tart, azaz az egész állomány 54,6%-át.

Ugyanez a helyzet a juhállománnyal kapcsolatban is. Ha feltételezzük, hogy az 500 darabnál több juhval rendelkező gazdaságok tekinthetők latifundiumoknak, akkor pusztán 1600 birtok (1,7%) 4,8 millió juhot tart, vagyis az összállomány 72,1%-át adja, amely földrajzilag a Tűzföldön koncentrálódik.

Érdemes röviden szólni még a *bérleti rendszerről*. Az adatokból kitűnik, hogy 1965-ben a birtokoknak mindössze 8%-át adták bérbé. Más oldalról vizsgálva kiderült, hogy a parasztszaládok csupán 2,3%-a bérelt földet és ebből csak 0,7% a nagy- és a közepes bérlők száma. Mindez azt jelenti, hogy a bérleti rendszer nem jellemző a chilei tőkés mezőgazdasági fejlődésre.

A FÖLDREFORM KIBONTAKOZÁSA

1928-ban a chilei tőkés kormány Mezőgazdasági Települési Kassza néven egy oly:

intézményt hozott létre, amelynek feladata volt a településfejlesztési tevékenység mellett földek felvásárlása a nagybirtokosoktól, parcellázása és értékesítése a parasztnak. Az intézmény tevékenységének eredménye 1928-tól 1962-ig mintegy 5 ezer kis- és törpegazdaság létrejötte volt. Ez a tevékenység nem sértette a kizsákmányoló osztályok érdekeit, sőt éppen azok szolgálatában történt.

1962-ben a polgári-oligarchikus kormány idején dolgozták ki az első földreformtörvényt, amelyet a Szövetség a Haladásért elnevezésű szervezet kezdeményezett. Ez a földreform a kubai forradalmi befolyás elleni intézkedés volt. Ezzel akarták fékezni a kibontakozó társadalmi mozgást a mezőgazdaságban, amelyet a mapuche nép földfoglalási törekvései is jól tükröztek.

Az 1962. évi földreformtörvény azonban olyan kis mennyiségű földterületet érintett, hogy a dolgozók „virágcserepnyi reformnak” keresztelték el. A Földreform Hivatal nem sajátította ki, csak megvette az elhagyott birtokot vagy az esetleg eladásra ajánlott földet, felparcellázta és szokványos régi formában eladta a parasztnak.

Mivel nem minden paraszt volt fizetőképes, a parcellákból főleg az alkalmazottaknak, agronómusoknak, szakembereknek jutott. Azon túlmenően, hogy a földreformtörvény kedvező adófizetési feltételeket teremtett, a kistulajdonosok legfeljebb földbérlet útján juthattak újabb földek megműveléséhez. A földreform tehát lényegében adásvételi ügyletté vált és az állami intézményeknek csak közvetítő szerepük volt.

A kereszténydemokrata párt, amely 1964-ben hatalomra került, *igazi földreformot* ígért. Ennek következtében 1967-ig széles körű mozgalom bontakozott ki egy új földreform kidolgozásáért, gyors parlamenti jóváhagyásért és végrehajtásáért. Végül 1967 végén jóváhagyták az új földreformtörvényt, amelynek főbb jellemzői a következők:

(1.) Az öntözött területeken a 80 ha-on felüli birtokok kisajátítása a *központi völgyben*, illetve meghatározott nagyságú föld kisajátítása a többi tartományban.

(2.) A kisajátításkor az állam kártalanította a volt földesurakat a földért és építményekért, attól függően, hogy milyen technikai színvonalon tartották a gazdaságukat. Az elhanyagolt birtok esetében a föld árából 1%-ot készpénzben, a többi részt pedig C-típusú, 25 évre szóló bankutalvánnyal fizettek ki. A jó állapotban levő gazdaság esetén a föld árából 10%-ot készpénzben, illetve A-típusú, 25 évre szóló bankutalvánnyal fizettek. Valamennyi építményért készpénzben adták a kártalanítást.

(3.) A kisajátított földeken Mezőgazdasági Földreform Társaságot hoztak létre, amelynek tagjai csak a volt kommenciós cselédek lehettek. Ez a társaság 3 évig működött az Állami Földreform Hivatal mellett. A társaságba a parasztnak saját munkájukat és szerszámaikat adták be, míg az állam földet, illetve földhasználati jogot adott, mivel a föld és a víz állami tulajdonban maradt. A társaság élén 5 tagú igazgatási tanács állt, célja pedig a parasztnak gazdálkodási ismereteinek gyarapítása, vezetésre való felkészítése volt.

A földreformtörvény előírta, hogy bizonyos átmeneti idő után a parasztnak kétféle gazdálkodási forma között választhatnak. Az egyik javasolt változat esetében a társaság területét felparcellázhatják és a tagok között szétoszthatják magántulajdonba, majd I. fokú szövetkezetbe tömörülhetnek. A második esetben a parasztnak földhöz való juttatása a Földkiutaló Szövetkezeten keresztül történhet. A föld szövetkezeti tulajdonná válik, csak a lakóház és a mellette levő kert kerülhetett a parasztnak magántulajdonába.

(4.) Attól függetlenül, hogy milyen gazdálkodási formát választottak, a parasztnak meg kellett váltaniuk a nekik juttatott földet és épületeket, vagyis fizetniük kellett az államnak a földért és a rajta levő építményekért.

(5.) A kisajátítás során a jó gazdaságok tulajdonosai 80 ha öntözött földet megtarthattak maguknak. Ebben az esetben csak az ezen felüli terület került kisajátításra.

A felsorolásból kitűnik, hogy a földreformtörvény számos haladó vonást tartalmazott. Az államnak főleg közvetítő és jótálló szerepe volt a parasztok és a földbirtokosok között. Pozitív közreműködése a parasztok képzésében, a műszaki segítségnyújtásban, a hitelnyújtásban, az írástudatlanság felszámolásában fejeződött ki leginkább.

Jellemző az is, hogy a Mezőgazdasági Földreformtársaság megalakulása után kevés paraszt választotta az egyéni gazdálkodás útját, a parasztok többsége szövetkezeti útra tért. Ez főleg a haladó politikai pártok és az osztály jellegű paraszti szervezetek befolyásának eredménye volt.

A kereszténydemokrata kormány nem tudta végrehajtani azt a tervét, hogy körülbelül 100 ezer parasztszalad jusson földhöz 1970-ig. Az elégedetlenség egyre fokozódott. Az osztályharc élesedése következtében a parasztság egyre jobban balra tolódott, amely bizonyos mértékben segítette a Népi Egység hatalomra jutását.

A NÉPI EGYSÉG KORMÁNYÁNAK FÖLDREFORM-POLITIKÁJA

1970-ben a Népi Egység Kormánya jutott hatalomra Chilében. A kormány ígéretet tett, hogy betartja az alkotmányt, a földreformot pedig a földreformtörvény rendelkezései alapján igyekszik megvalósítani.

Így is történt. 1973 márciusában 5036 (80 ha öntözött területen felüli) nagybirtokot szejátítottak ki, az összes mezőgazdasági terület 39%-át.

A földreformtársaságok fogyatékoságának kiküszöbölésére a szejátított földeken földreformközpontokat szerveztek, tehát új gazdálkodási formát vezettek be.

Az új szervezet két vagy több Mezőgazdasági Földreform Társaságból, illetve két vagy több újonnan szejátított birtokból alakulhatott. Lényegében a cél az volt, hogy nagy termelőegységek jöjjenek létre, és az, hogy a földreformközpontokba tömörült birtokok

méreteinek megfelelően beengedhessék abba tagként a szejátítás idején ott dolgozó valamennyi idénymunkást is. Továbbá, ha lehetőség volt rá, akkor a birtokok számára is lehetővé tették a bekapcsolódást. Kimondták, hogy a még meglevő társulásoknak földkiutaló szövetkezetté kell átalakulniuk.

Közvetlenül a szejátítás után megalakították a *paraszti bizottságokat*, amelyek akkor átmeneti gazdálkodási formák voltak. Feladatuk a gazdálkodás irányítása volt, a Mezőgazdasági Földreform Társaságokban tapasztalható fogyatékoságok kiküszöbölése céljából.

Allami gazdaságok csak ott alakultak, ahol magas technikai színvonal volt jellemző, a nagyüzemi keretek adottak voltak és ahol a dolgozó agrárproletárok így is kívánták.

Főbb vonásokban ezek jellemezték a chilei földreformot 1973-ig. Azok a földek, amelyeket a reform nem érintett, a közép-, kis- és törpebirtokosok tulajdonában maradtak. A kis- és törpebirtokosok esetében a Népi Egység Kormányának elgondolása az volt, hogy később majd azok is szövetkezetbe tömörülhetnek. Ez a szervezőmunka el is kezdődött. A Mezőgazdasági Fejlesztési Intézet 1972-ig 287 kisparaszti szövetkezetet szervezett. Ezek törvényesen elismert és működő szövetkezetek voltak.

A reform a mapuche népnek visszaadta a rezervátumoktól elrabolt földet. Ez azonban a földhiányon csak keveset változtatott.

Az 1973 szeptemberi katonai államcsíny után a földreform megvalósítása megrekedt, sőt visszalépés következett be. 1975 októberéig visszavonták 1283 birtok szejátítását, ami 1 765 540 hektárt érintett, vagyis az összes szejátítás 17,1%-át. Azóta egyéb címen még 2035 esetben vettek vissza szejátított földeket, ami 583 960 hektárt érintett, az összes szejátítás 5,9%-át. A többi szejátított földet felparcellázták és magántulajdonként eladták a parasztnak. A Pinochet-junta ezzel a ténykedésével a kapitalizmus és az ellenforradalom bázisát igyekszik megerősíteni a chilei faluban.